

'...חוץ מן העולה לשלשה דברים הללו שעולים דרך מערב ויורדין דרך מערב, עולין דרך ימין ויורדין דרך ימין. דרך ימין? דרך שמאל הוא?!...!' – יש לשאול לדברי הר' חיים כהן (בתוס' להלן פז: ד"ה אויר) שהיה אויר בין כבש למזבח יותר מאמה, כך שהכבש מסתיים לפני הסובב, אם כן יש לפרש הברייתא ללא כל דוחק, שהיה עולה בכבש דרך ימין כדי לפנות בכבש הקטן [שהיה בימין הכבש הגדול] לסובב, וכשהגיע לסובב היה פונה בו לשמאל, לקרן דרומית מערבית. שהרי לא היה כבש קטן לצד מערב (כמש"כ רש"י בע"א. וכמו שכתבו התוס' לדייק מדקתני שני כבשים קטנים ולא שלשה) וכדי לעלות על הסובב נצרך לילך תחילה לימין. נמצאת הברייתא כפשוטה, עולים למזבח למערב אך בימין הכבש, כדי לפנות תחילה לכבש המזרחי. ואולם נראה שמלשון הברייתא (סב:) 'נמצא פורח (הכבש) אמה על יסוד ואמה על סובב', וכן מלשון הגמרא לעיל (נד.) 'כנגד אמה יסוד ועל אמה סובב' – משמע להדיא שהכבש עולה על הסובב. ולכן נראה שדאי רוב הכבש פורח ועולה על הסובב, רק בקטע אחד מהכבש עשו הפסק אויר יותר מאמה סובב כדי לקיים מצות זריקה מאותו מקום. וכיון שכן הרי אי אפשר לילך על הסובב ממזרח למערב בדרום המזבח, שהרי הכבש חוסמו, וכשעולה למערב צריך לעלות לראש המזבח.

'עולת העוף כיצד נעשית... ומבדיל' – מרש"י משמע שההבדלה היא חיתוך שני הסימנים, גם אם הראש מחובר עדיין לגוף. ובחטאת העוף – חותך סימן אחד בלבד. ואילו ברמב"ם משמע שמבדיל בעולת העוף לגמרי, ובחטאת אינו מפריד לגמרי [וכן דעת החינוך (קכד) והסמ"ג (לאוין שכז) – עפ"י כס"מ ומנ"ח שם].

וכבר דנו המפרשים בישוב הסוגיה דלהלן ובמסכת חולין (כ) לשיטת הרמב"ם. ע' בלחם-משנה הל' מעשה הקרבנות ז,ו ובשאר נושאי הכלים; קרן אורה כאן ולהלן סה: זבח תודה; יד דוד להלן סה; אבי עזרי (חמישיאה) מעה"ק ז,ו. וע"ע בחדושי הגר"ה על הש"ס בענין חסרון אבר בעוף, בין מליקתו למתן דמו.

'שיסע ולא הבדיל. ואם הבדיל – כשר' – פשטות הלשון מורה שאסור להבדיל, אלא שאם הבדיל לא פסל. וכן משמע בתורת כהנים (ויקרא, דיבורא דנדבה ט,ו). וכן דעת ר"א ממיץ בספר יראים (השלם' שיט. ע"ש בתועפות ראם ובמלבי"ם ויקרא ז), שאם הבדיל – לוקה. וכן דעת בה"ג. ואולם הרמב"ם כתב שאין זו אזהרה אלא מניעה, שאין צריך להבדיל. (ע' בהלכות מעשה הקרבנות ו,כב; ספר המצוות שורש ת. וע' שפת אמת, יד דוד וזבח תודה).

'חטאת העוף שמלקה שלא לשמה, מיצה דמה שלא לשמה... פסול' – פשטות המשנה משמע שהמיצוי מעכב בחטאת העוף, שלכך אם מיצה שלא לשמה – פסולה. [וכן צריך לומר שתנא דידן סובר 'מפגלין בחצי מתיר'. או גם יש לומר שהמשנה נקטה את העבודה האחרונה, אך מדובר שפיגל גם בהזאה. ע' חזון איש יז,ת. וע"ע מנ"ח קמד,ו שהעיר כן על לשון הרמב"ם]. ואולם לדעת התנא (וכן דעת רב הונא. – ע' לעיל נב; מעילה ח ט) שאין המיצוי מעכב, צריך לומר 'היזוד' במקום 'מיצה' (עפ"י תוס' להלן בסוף פרקין ובמעילה ט).

דף סה

'לאכול כחצי זית ולהקטיר כחצי זית – כשר' – אמנם אי אתה מוצא קרבן עוף שיש בו אכילה והקטרה כאחת, שהרי העולה כולה כליל וחטאת העוף כולה לכהנים ואין למזבח אלא דמה, אעפ"כ הוצרך

להשמיענו לשיטת רבי אליעזר שהמחשב להקטיר דבר המיועד לאכילת אדם או לאכול דבר המיועד למזבח – יש בו פיגול, קמ"ל התנא שאם חישוב על אכילה והקטרה אין מצטרפין (קרבן אורה). וע"ע שני תירושים נוספים בשפת אמת, והידוש-דין יש בכל אחד מתירוציו, וקדמו בתירוץ האחד במנ"ח – קמד, ב. הסבר נוסף יש באור שמח הל' פסוה"מ יג, א. וע"ע במצוין בספר שלמי שמעון.

ז'מה בן צאן שקבע לו צפון לא קבע לו כהן, עוף שלא קבע לו צפון אינו דין שלא יקבע לו כהן – המפרשים הקשו, הלא בן עוף קבע לו מזבח [והוא מקום מסויים יותר מבן צאן, שהרי גם בן צאן כשר במזבח]. ויש שכתבו שהכוונה כאן כלפי חטאת העוף (ע' קרבן אורה; שפת אמת; חזון איש לא, ה. וע"ע פאת ים (לר"מ וינשטוק) מ). ויש להעיר כעין זה לעיל בדף ד. כשרצו ללמוד זריקה משחיטה וקבלה, פרכו 'מה להני שכן טעונות צפון' – אע"פ שזריקה טעונה מזבח דוקא. וכן שם בע"ב 'מה הפרט מפורש דבר הטעון צפון... שחיטה וקבלה אין, זריקה לא'.

'נאמר כאן ומלק ונאמר להלן ומלק, מה להלן ממול עורף' – ככתוב בפירוש בחטאת העוף (ויקרא ה): ממול ערפו.

'עושה מערכה על גבי סובב איכא בינייהו' – בחזון איש (יט, כג. וע"ש סקכ"ח) צידד לומר שבדיעבד אם הקטיר בסובב, וכן על היסוד ובכבש – נחשבת הקטרה לכולי עלמא. וכשם שהיסוד והכבש נידונים כמזבח לענין הגעת הדם על המזבח – 'שלא במקומו כמקומו דמי' (כמסקנת התוס' כו:), וכן קדשי קדשים שנשחטו עליהם – כשרים (כדמשמע לעיל נה. 'אילימא אמה יסוד...'). וכן לענין הדין שמזבח מקדש פסולים (כדתנן פו.). בשפת אמת להלן עו. צדד שאי אפשר להקטיר כלל על הכבש, ואף למ"ד שניתן להקטיר על הסובב. ע"ש. וע"ע קרבן אורה מנחות נו.

– הראב"ד (בפירושו למסכת קינין, בתחילתה) כתב [שלא כפי הנראה מפרש"י כאן] שלרבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב ממצה על חזית הקרן שזהו מקום הקטרה, שבשעת הדחק ראוי להקטיר על הקרן [אבל אין ממצה מלמעלה כהקטרה, שהרי נאמר 'קיר']. ואין למצות על הקיר שבין הסובב לגג המזבח. ונראה שהראב"ד הולך לשיטתו שחלק הקיר שמהסובב ולמעלה אינו בכלל 'מקום המערכה', ומשום כך אין אני קורא בקיר זה והקטיר ונמצה דמו, אבל לדעת הרמב"ם (ע' בהלכות בית הבחירה ב, ה יז ובמצוין לעיל o.) שכל הגובה הזה שבקיר הוא בכלל 'מקום המערכה', אם כן הקיר בעיקר דינו שייך למקום ההקטרה, והרי זה ממש כמו קיר הקרן לדעת הראב"ד שכשר למיצוי הואיל ויש מעליו הקטרה. וכן נראה דעת רש"י, כהרמב"ם (עפ"י חדושי מרן רי"ז הלוי הל' בית הבחירה ב, ח).

לפי סברא זו נראה שלחכמים המכשירים למטה מן הסובב אמה, צ"ל שסוברים שגם זה בכלל 'מקום הסובב'. ואולם מדברי התוס' (בד"ה ואם) נראה קצת שאין צריך לחלות שם 'מקום הקטרה' אלא כל שסמוך למקום ההקטרה אמה כשר, ולפי"ז אף אם ננקוט שאין הקיר העליון בכלל 'מקום מערכה', שפיר דמי למצות עליו באמה העליונה. ויתכן אף שעד הסובב כשר, מפני שאין בו חילוק ולכך נחשב כולו סמוך למקום ההקטרה [ושאני משם 'קרן' שאינו שייך יותר מאמה מהזוית, כדלעיל גג]. משא"כ תחת הסובב שנחלק להיות מקום לעצמו ע"י הסובב.

'תלמוד לומר נצתה – נוטל את הנוצה עמה. אבא יוסי בן חנן אומר: נוטלה ונוטל קורקבנה עמה'

– הרמב"ן בפרושו לתורה (ויקרא א, טז) מפרש שמשנתנו שאמרה 'והסיר את המזבח ואת הנוצה ואת בני המעיים היוצאין עמם' – כדעת אבא יוסי בן חנן. ולשיטה זו יש להסיר גם את הנוצה וגם את בני המעיים – הקורבן.

ופרש עוד, ש'נוצתה' שאמר הכתוב משמעו כפשוטו – הנוצות [ולא הקורבן כפרש"י]. אלא סובר אבא יוסי שגם שאר כלי האוכל והקורבן נכלל ב'מזבחהו'. [לדעה זו משמע שלתנא קמא דברייתא, אין הקורבן בכלל 'מזבחהו' ואין צריך להסירו ולהשליכו אל בית הדשן].

ואולם רבנו אליהו מזרחי (ויקרא שם, בפירושו את שיטת רש"י) פרש משנתנו כתנא קמא, וגם הוא מודה לדינו של אבא יוסי שצריך להסיר בני המעיים, אלא שלת"ק אינו נכלל ב'נוצתה' אלא הנוצות, ולאבא יוסי להפך, 'נוצתה' דקרא הכוונה לקורבן ולא לנוצות (וכן פרש רס"ג 'נוצתה' – קורבן).

וע"ע פירושים נוספים בפירוש המלבי"ם לתו"כ; לבוש האורה ורד"צ הופמן – ויקרא שם. [ויש לשמוע מכלל שהקורבן בכלל 'בני מעיים' הוא, וכבר דנו הפוסקים בדבר (ע' בדרישה, ש"ך וט"ז ופלתי יו"ד עה. וע' בהרחבה בספר יד דוד)].

'דבי רבי ישמעאל תנא... קודרה בסכין כמין ארובה' – נראה שגם תנא קמא מודה לזה. וכן כתב הרא"ם. [ויש אומרים שלחכמים אין לחוש אם אינו מצמצם ונוטל יותר מנוצתה. ולרבי ישמעאל צריך לצמצם. ע' בפירוש הראב"ד לתורת כהנים (ועתוס' לה. ד"ה פיגל). והביא פירוש נוסף ודחהו. וע"ע בספר קרבן אהרן על תו"כ]. אכן ברמב"ם לא הוזכרה קדירה בסכין כלל. ועיין בלחם משנה (זבח תודה).

'קודר' – מנקב. כמו 'מקדרין בהרים' (עירובין נח.). וכן 'קודר אזכרות שלהם וגונזם' (שבת קטז.). – גבי ספרי מינים (עפ"י תשב"ץ ח"א קמט).

(ע"ב) 'מאי ביניהו? אמר רב חסדא: מיצוי חטאת העוף מעכב איכא ביניהו' – במיעוט מקומות

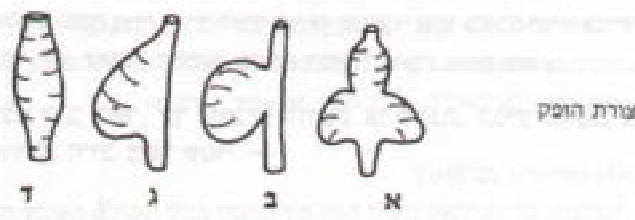
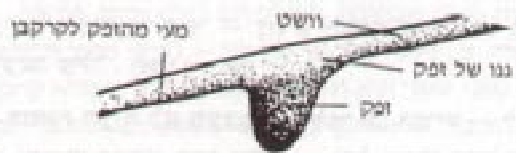
משמש ביטוי זה כמשמעות שאלת 'במאי קמיפלגי', כלומר מהם טעמי המחלוקת, שלא כרוב המקומות, שמתפרש, מה הנפקותא המעשית במחלוקת.

הנה עוד ציוני מקומות, שהשתמשו ב'מאי ביניהו' במובן זה: שבת עה: סוטה כ: שם לו: ב"מ סג. (וכיו"ב שם מז:); סנהדרין יב. לעיל יט: ולהלן צד. קי: קיא. גדה כב: לה: (עפ"י 'שארית יוסף' לרבי יוסף ו' וירגא. נתיב הבעיא כלל י; כללי התלמוד של ר"ב אשכנזי, 4. וכן פרש בעה"מ בחולין סח דברי הגמרא שם).

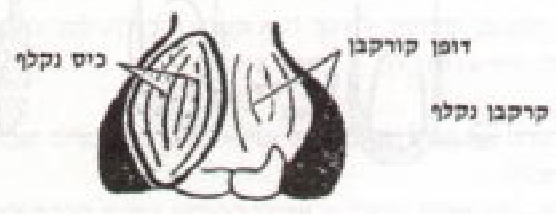
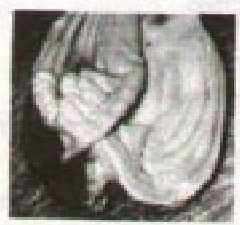
'זכיון דמצוי דם מעכב (ב"ח), קעביד מעשה עולה בחטאת העוף' – הגם שבתחילה היזה ואחר כך מיצה, והלא עולת העוף אינה בהזאה כי צריך למצות את כל דמה, כמו שאמרו לעיל – אעפ"כ נחשב שעשה 'מעשה עולה', או משום שיש לומר שבדיעבד היזה ואחר מיצה בעולת העוף כשר (כן צדדו התוס' להלן סו:) וכל שבדיעבד כשר – נקרא 'מעשה עולה'. או גם, כיון שאין שינוי בעבודה עצמה, נחשב כ'מעשה עולה' (עפ"י חזון איש יז, י).

'ור' אלעזר בר"ש סבר מיצוי חטאת העוף לא מעכב' – ולכך אם הבדיל – לא ימצה, והרי אין כאן מעשה עולה (עפ"י רש"י). ומשמע לפי זה שאם מיצה – פסל, שהרי עשה כמעשה עולה (וכן כתב בקרן אורה). ואולם בשפת אמת צדד לומר שכיון שמיצוי אינו מעכב ואינו נצרך להכשר החטאת, גם אם עשאו לבסוף, לא תיפסל החטאת מחמת המיצוי (וכ"כ חזו"א יז, י. וע"ע טהרת הקודש).

ראה עוד בפירוט בתרשים שבאנצ. תלמודית ערך 'זפק' כרך יב עמ' שטו.

א. צורתו באווזים ב. צורתו בנשדים ג. צורתו במסיונונים ד. צורתו ביוניים

בנוצה שלה. קודרה בסכין כמין ארוכה (רש"י: ולא יותר ממה שכנגד הזפק... קודר את העור כמין ארוכה ונוטל נוצה ועור שכנגד הזפק עם הזפק, אבל בלא קדירה לא, שהעור נמשך אחריו ונוטל יותר).

מוטף "מאור"

פרטים נוספים על חתום ורישום זכרית ראו באתר האינטרנט של משרד החקלאות והגנת הצומח

חוטק סימן אחד או רובו ובעולה שנים או רוב שנים

ציור א 156
חתיך רוחב בצואר עוף

‘חותך שדרה ומפרקת בלא רוב בשר, עד שמגיע לוושט או לקנה. הגיע לוושט או לקנה – חותך סימן אחד או רובו, ורוב בשר עמו’ –

(5)

על דיני שהיה במליקת עוף – ע"ע ברש"י רשב"א ור"ן חולין כ; שו"ת הרדב"ז ח"א רנד; מנחת חינוך קטו, כו; חשק שלמה להלן סט; בית הלוי ח"ב יב; חדושי הגר"ר בענגיס ח"א נה (ונשנה בח"ב סו, לד); שו"ת אגרות משה יו"ד ח"א ז, ג; זכר יצחק סוס"י לג ובס"י לט-מ; חדושי הגר"ז כאן; שלמי שמעון סי' מא.

טעמים וענינים

‘לפי שנאמר והקריב מן התרים או מן בני היונה – יכול המתנדב עוף לא יפחות משני פרידין, תלמוד לומר והקריבו, אפילו פרידה אחת יביא’.
ואולם קרבנות העוף שבחובה, לעולם הם באים שנים. למה?
אמרו בזוהר (ח"ג ט), מפני שקרבנו של עני – כפול: חלבו ודמו שלו, והקרבן שהוא מקריב.
חלבו ודמו – מפני שעני הוא ולאכילת עצמו אין לו, ומביא קרבן, ובאותה שעה (שמביא) מכריזים

ואומרים: 'כי לא בזה ולא שקץ ענות עני' (תהלים כב). וכל כך למה – בשביל שקרבנו של העני עדיף מכולם.

ועוד אמרו מפרשים אחרונים: ראה כמה קרבנו של עני חשוב, שבבקר ובצאן השחיטה על ירך המזבח בעזרה, בור, ובכלי, ואילו המליקה בעוף שהיא במקום שחיטה – בגופו של מזבח ובגופו של כהן, בצפרנו ולא בסכין (מובא בספר הפרשיות ויקרא).

והסיר את מראתו בנצתה

'אמר ר' תנחומא בר חנילאי: העוף הזה פורח וטס בכל העולם ואוכל מכל צד, ואוכל מן הגזלות ומן החמסין. אמר הקב"ה: הואיל והזפק הזה מלא גזלות וחמסין – אל יקרב לגבי המזבח, לכך נאמר והסיר את מראתו, אבל בהמה גדלה על אבוס בעלה ואינה אוכלת מכל צד, לא מן הגזלות ולא מן החמסין, לפיכך הוא מקריבה כולה, לכך נאמר: והקריב הכהן את הכל והקטיר המזבחה (ויקרא רבה ג,ד).

גינתה תורה את הגזל בקרבנו של עני – ללמדנו שאפילו העני אל יורה היתר לעצמו לשלוח יד בממון חברו.

והשליך... אל מקום הדשן – אפילו הקריבו עופות הרבה ונצטברו מוראות לאין ספור, מעולם לא הסריח בשר הקדש ונבלעו כולן במקומן. וזה אחד מעשרה נסים שהיו במקדש: – אף הגזל שבגרעיני מאכל העוף שהיו בזפק ובמעיים, בא עכשיו על תיקונו. שכן חזרו למקום משתיתו של עולם, למקום המזבח שמשם נצטבר עפרו של אדם הראשון שכל העולם שלו היה ולא היה לפניו גזל (עפ"י חכמים אחרונים. מובא בספר הפרשיות שם).

ושסע אתו בכנפיו לא יבדיל

'אמר ר' יוחנן: ההדיוט הזה, אם מריח הוא ריח כנפים – נפשו קצה עליו, ואת אמרת והקטיר הכהן את הכל המזבחה?! וכל כך למה, אלא כדי שיהא המזבח מהודר בקרבנו של עני' (ויקרא רבה ג,ה).

דף טו

'מכדי כתיב והקריבו – חלק הכתוב בין חטאת העוף לעולת העוף, לא יבדיל למה ליי? – שמע מינה אין צריך להבדיל' – לפרוש רש"י הכוונה לומר מכך שידענו שהעולה טעונה הבדלה, הרי מחילוק הכתוב את עולת העוף מהחטאת, מזה יש לשמוע שהחטאת אינה חייבת בהבדלה אך אין בה גם איסור, כי אם היה בה איסור, מנין שהעולה חייבת הבדלה, שמא היא רשות. ואין מובן, שמא אין הכי נמי, ההבדלה בעולה רשות ולא חובה, ובחטאת יש איסור להבדיל, ומנין לר' אלעזר בר"ש להוציא המקרא 'לא יבדיל' ממשמעותו (כן תמהו השטמ"ק הגרעק"א, קרן אורה וחזון איש יו,יא. ויש שפרשו באופן אחר, ע"ש). וע"ע להלן מש"כ להשקט חומר הקושיא.

'אלא מעתה גבי בור דכתיב ולא יכסנו הכי נמי דאין צריך לכסות...' – פרשו בתוס': משום שמסברא הייתי אומר שחייב לכסותו, ולא הוצרך הכתוב לאוהרה, הלכך יש לומר שבא הכתוב לומר שאין צריך לכסותו.

ה. ממצה את כל דמו (ונמצה דמו – כולו), כלומר דם הנפש שבראש ושגוף, על המזבח. מיצה דם הגוף בלבד – כשרה. דם הראש בלבד – פסולה.

נחלקו הראשונים אם בעולת העוף שפרכת שיירים על היסוד (עתוס' לעיל נד.).
ו. עולה כליל למזבח [מלבד מוראתה עם נוצתה, שמשליך לבית הדשן].
ז. שלא לשמה – כשרה, אלא שלא עלתה לשם חובה.

ב. אחיזת העוף; גוף העוף בתוך כף ידו, גפיו נתונים בין אמה לאצבע, שתי רגליו – בין זרת לקמיצה. מכניס את צואר העוף בין אצבעו לאגודלו, מותח את הגרון מעל האגודל, הצד התחתון כלפי האגודל והעורף מלמעלה, ומולק ממול ערפו (פרש"י: ה'עורף' הוא גובה הראש. 'מול העורף' – למטה לצד האגפים, מקום הרואה את העורף).

במתניא תנא: העוף נתון על גב ידו, פני העוף כלפי היד, כך שערפו כלפי חוץ. צוארו מתוח על רוחבם הפנימי של שתי אצבעותיו – אצבע ואמה, ומולק.
נחלקו המפרשים האם המליקה נעשית באותה היד שהוא תופש בה את העוף, או ביד האחרת.

דף סה

צט. אלו הלכות דרשו מן הכתוב גבי עולת העוף: והקריבו הכהן אל המזבח ומלק את ראשו והקטיר המזבחה, ונמצה דמו על קיר המזבח... ושסע אותו בכנפיו לא יבדיל והקטיר אתו הכהן המזבחה...?

והקריבו – אפילו פרידה אחת. המתנדב עוף אינו חייב להביא שתי פרידות (שכן היה עולה על הדעת, מדכתיב והקריב מן התרים או מן בני היונה).

הכהן – לקבוע לו כהן (שלא נשוה לשחיטת זבחים הכשרה בזר).

הכהן... ומלק – שתהא מליקה בעצמו של כהן, ולא בכלי כבשחיטה. (ורבי עקיבא פרש: ללמד שזר פסול – אין צריך, שהרי זר אינו קרב למזבח. אלא ודאי בא ללמד שצריך עצמו של כהן. ערש"י).

ומלק והקטיר – מה הקטרה בראש המזבח, אף מליקה שם. וכן דרשו: מה הקטרה, הראש לעצמו והגוף לעצמו [שנאמר ומלק את ראשו והקטיר המזבחה; ושסע אתו... והקטיר אתו הכהן המזבחה], אף מליקה – מבדיל הראש מן הגוף.

ועוד דרשו ומלק לגזרה שוה מחטאת העוף, שהמליקה נעשית מול העורף (ובעצמו של כהן).
ונמצה דמו – כולו (דלא כתיב מדמו. רש"י).

על קיר המזבח – ולא על קיר הכבש, ולא על קיר ההיכל.

ומלק והקטיר... ונמצה – כתב מיצוי לאחר ההקטרה, שלא כסדר המעשים (שאם תאמר במיצוי הגוף לאחר הקטרת הראש, הרי אין מתקיים 'דמו' כולו. רש"י) – ללמד, מה הקטרה בראש המזבח, אף מיצוי בסמוך לו – בקיר העליון.

ק. א. עולת העוף, כיצד והיכן ניתן דמה על המזבח?

ב. והסיר את מראתו בנצתה. כיצד?

ג. שיסוע עולת העוף, כיצד?

ד. סדר המעשים בעשיית עולת העוף, כיצד? אלו מהם מעכבים ואלו אינם מעכבים.

א. עולת העוף, מתן דמה על ידי מיצוי בקיר המזבח. לוחץ בגוף העוף וכן בראשו, עד שנשחט כל הדם. ומקומו בקיר העליון. לדברי תנא קמא, כשר מחוט הסקרא [המקיף את המזבח באמצעו] ולמעלה. ולרבי נחמיה ורבי אליעזר בן יעקב אינו כשר אלא מן הסובב ולמעלה, ולא באמה שבין החוט לסובב, ופרשו אב"י ור"א שלשיטתם אין כשר להקטיר על הסובב, הלכך אם נותן דם תחתיו אינו סמוך למקום הקטרה. ואילו לת"ק אפשר לעשות מערכה על גבי סובב ולהקטיר, הלכך מקום הקטרה הוא. להלכה, הקטרה כשרה על הסובב כבראשו של מזבח (לקוטי הלכות עפ"י רמב"ם מעה"ק ו, כ). ויש מי שכתב שלדברי הכל ההקטרה כשרה בדיעבד. עחו"א יט, כג, כח.

ב. מסיר את המוראה (= הופק) עם הנוצה (והעור) שכנגדה. אבא יוסי בן חנן אומר: נוטל עמה את הקורקבן. (מפרש 'נוצתה' – לשון פרש ודבר מאוס (רש"י). תנא דבי ר' ישמעאל, קודרה בסכין כמין ארובה ונוטל. כלומר נוטל את את הנוצה ואת העור שכנגד הופק ולא יותר (רש"י).

נחלקו ראשונים האם יש כאן מחלוקת לדינא בהסרת הקורקבן או בהסרת הנוצות, אם לאו. ובכל אופן הלכה כסתם מתניתין שמסיר גם הנוצה וגם את בני המעיים, הקורקבן (עפ"י רמב"ם מעשה הקרבנות ו, כא; זבח תודה).

הרא"ם כתב שנראה שגם ת"ק מודה לתנא דבי ר"ש, לקדור בסכין. ואולם הרמב"ם לא הזכיר קדירה בסכין (זבח תודה).

לא הסיר את המוראה והנוצה – כשר.

עולת העוף שנפסלה, אין מסירים ממנה המוראה (תורת כהנים ויקרא).

ג. משסע גוף העוף בידיו בין שני אגפיו, ואינו מבדיל. ואם הבדיל – כשר.

יש מהראשונים שכתבו שאסור ולוקה על כך (עפ"י היראים שי"ט. ע"ש בתועפות ראם; בה"ג). ומהרמב"ם (מעשה הקרבנות ו, כב; ספר המצוות שרש ח) משמע שאין איסור בדבר ופירוש הכתוב שאין צריך להבדיל.

ד. סדר עשיית עולת העוף; עולה לכבש ופונה לימינו לסובב, בא לו לקרן דרומית מזרחית [וכשהיא רבה במזרח, בא לו מלכתחילה לקרן דרומית מערבית ללא הקפת המזבח], מולק את ראשה מול ערפה ומבדיל, ממצה דמה על קיר המזבח, נוטל את הראש ומסמיך בית מליקתו למזבח, סופגו במלח וזורקו על גבי האשים. בא לו לגוף, מסיר המוראה ונוצתה ובני המעיים היוצאים עמם ומשליכם (בוריקה ממקומו) לבית הדשן. משסעו ואינו מבדיל, סופגו במלח וזורקו על גבי האשים.

המליקה נעשית כשעומד הכהן על הסובב. [אך כשהיה רבה במזרח ועשה במערב, לפרש"י (סד). מולק בראש המזבח ולא על הסובב. והתוס' חולקים]. ונראה שלאחר שמלק נוטל את הראש ומקיף את המזבח על הסובב ויורד ממערב-דרום (להתוס' שהיה לסובב כבש קטן במערב) ועולה על הכבש הגדול וזורק הראש על המערכה, שאין דרך שירות לזרוק מן הסובב [וכן משמע שלא היה שם מלח], ושוב מקיף המזבח ויורד וחוזר ועולה על הסובב ובא לו אל הגוף, והסיר, ושסע, וחזר להקיף כל הסובב וירד במערבית דרומית ועלה על הכבש והקטיר והקיף לירד. [ולפרש"י שלא היה כבש לסובב בשמאל, נוטל את הראש וירד דרך עקבו ועלה על הכבש להקטיר וכו'] (עפ"י חו"א יז, ז).

שינה בדברים הנעשים לפני עבודות הדם – פסל, כגון שמלק למטה או שלא הבדיל במליקה. שינה בדברים הנעשים לאחר מיצוי הדם – לא פסל, כגון שלא הסיר המזורה, או לא ספג גוף העוף במלח. מיצה דם הגוף ולא מיצה דם הראש – כשר. מיצה דם הראש ולא מיצה דם הגוף – פסול (עלה הוא – משמע להכשיר ומשמע למעט. ומסתבר להכשיר מיצוי הגוף שרוב דמים נמצאים בו, ולמעט מיצוי הראש).

קא. א. הבדיל במליקת חטאת העוף – כשרה או פסולה? במה תלו שאלה זו?

ב. מיצוי חטאת העוף, האם הוא מעכב אם לאו?

ג. כיצד מתבצע חיתוך השדרה והמפרקת הבשר והסימנים במעשה המליקה?

א. הבדיל בחטאת – פסל. כן סתמה משנתנו. ואמרו שזה דלא כרבי אלעזר ברבי שמעון שמכשיר. ודעות שונות נאמרו ע"י האמוראים לפרש מחלוקתם; –

רב חסדא: מחלוקתם תלויה בשאלה האם המיצוי מעכב בחטאת העוף. שאם הוא מעכב, הרי כשהבדיל וגם ממצה נעשה דומה לגמרי למעשה העולה הלכך פסול. אבל אם אינו מעכב – לא ימצה את דמו לאחר הבדלה ואין כאן 'מעשה עולה'.

יש אומרים שאם הבדיל ומיצה – פסול לכו"ע (ק"ן אורה). ויש חולקים (עפ"י שפת אמת; חזו"א

יז, י).

רבא: מחלוקתם תלויה בשאלה האם שהיה בין סימן לסימן בעולת העוף פוסלת אם לאו; שאם היא פוסלת, הרי כשהבדיל בחטאת העוף ודאי שהיה בינתים [משום חיתוך הבשר, כדלהלן] ושוב אין כאן מעשה עולה, שהיה בעולה כי האי גוונא פסול. (ואם לא שהיה בחיתוך הבשר בין סימן לסימן – פסול לכו"ע. ק"ן אורה. וע"ש ובש"מ שעמדו על השמטת הרמב"ם דין שהיה).

אביי: מחלוקתם האם חיתוך רוב בשר בחטאת העוף מעכב אם לאו; שאם אינו מעכב, הרי כשמבדיל ללא שהיה בחיתוך הבשר, עשה מעשה עולה ופסל.

רבי ירמיה (משום ר"א בן שמוע): מחלוקתם בבאור 'לא יבדיל' שאמרה תורה – אם זו אזהרה או שלילה בעלמא, לומר שאין צריך להבדיל.

א. כן פרש רש"י. והתוס' פרשו לפי ההסברים הראשונים שמחלוקתם בשהבדיל לאחר הזאה,

אבל קודם לכן – פסול לכו"ע. ואולם לפי ההסבר האחרון, לראבר"ש כשר בכל ענין. ולרבנו

תם, אף לפי ההסבר האחרון יש חילוק בין קודם הזאה לאחריה.

ב. ההבדלה האמורה כאן, רש"י פרש שחתך שני סימנים. וברמב"ם משמע שהבדיל לגמרי הראש

מן הגוף.

ג. הלכה כחכמים שאם הבדיל פסל, כסתם מתניתין (רמב"ם מעה"ק ז, י). ואפילו הבדיל לאחר הזאה

קודם המיצוי [לפי מה שפסק הרמב"ם מיצוי מעכב] (מנחת חינוך קכד).

והמבדיל בחטאת העוף [כשרה. מנ"ח] – לוקה (רמב"ם שם).

ב. מיצוי חטאת העוף, האם הוא מעכב – מחלוקת תנאים ואמוראים. [ונפקא מינה כשלא מיצה או מיצה שלא במקומו

או במחשבת פסול. וכן נפ"מ מאימתי אין בה מעילה, אם משעת הזאה או רק לאחר המיצוי (כדלעיל נב; מעילה ח-ט וברש"י

ותוס'].

פסק הרמב"ם (פסוה"מ יג, ה מעה"ק ז, י) שהמיצוי מעכב.

ג. חיתוך הצואר במעשה המליקה; –

בחטאת העוף – חותך שדרה ומפרקת ללא חיתוך רוב בשר (שאם יחתוך הריהי כבר כמתה וכשחותך הסימנים אין כאן עוף חי. וסימנים – הלכה למשה מסיני. רש"י), עד שמגיע בצפרנו לוושט או לקנה. הגיע – חותך סימן אחד (או רובו) ורוב בשר עמו.

כאמור, נחלקו הדעות האם חיתוך רוב בשר מעכב אם לאו. ונראה שחיתוך שדרה ומפרקת

מעכב לכו"ע (חזו"א יז, י).

ובעולה חותך שני סימנים (או רוב שנים). חתך רק סימן אחד בעולה – פסול. שהה בינתיים – מחלוקת, כדלעיל.

פרק שביעי; דף סו

קב. א. אלו סוגי שינויים פוסלים בעבודת עולת העוף ובחטאת העוף? מה דין הפסולים הללו לענין טומאת נבילות?
ב. באלו אופנים אין דין 'מעילה' בקרבן העוף?

א. סוגי השינויים הפוסלים בקרבן העוף: שינוי מעשה, שינוי מחשבה ושינוי מקום – במליקה או בעבודת הדם; –

במעשה; עולת העוף שמלקה וחתך סימן אחד בלבד [ולדעה אחת, הוא הדין כששהה בין סימן לסימן, כנ"ל] ולא הבדיל. וחטאת העוף שהבדיל. ולדברי ר' אלעזר בר' שמעון, המבדיל בחטאת העוף לא פסל. (וי"א שמודה ראבר"ש אם הבדיל קודם ההואה. עתוס').

לפרש"י (כאן ובחולין כא): 'הבדיל' היינו חיתוך שני הסימנים. ולהרמב"ם (מע"ק ז, ט) משמע רק

אם הבדיל לגמרי הראש מהגוף פסל (וכ"ה בסמ"ג לאוין שכו, מובא בכס"מ; ספר חינוך קכד).

וכן במתן הדם; עולת העוף שהיזה דמה ולא מיצה – פסולה. חטאת העוף שמיצה דמה ולא היזה – פסולה.
א. עולת העוף שהיזה ואח"כ מיצה, צדדו התוס' שלא פסל.

ב. חטאת העוף שהיזה דמה ולא מיצה, מחלוקת תנאים ואמוראים האם המיצוי מעכב, כנ"ל. ופסק

הרמב"ם שמעכב, וכדלהלן.

במחשבה; חטאת העוף שמלקה או היזה דמה [ומיצה, למ"ד מיצוי מעכב] שלא לשמה – פסולה. ובעולה – כשרה אלא שלא עלתה לבעלים לחובה. מחשבת 'חוץ לזמנו / למקומו' – פוסלת בשתייהן.

א. גם אם חישב במליקה או בהזאה למצות דם הראש חוץ לזמנו או למקומו – פסל, ואעפ"י שמיצוי דם הראש אינו מעכב, וכדין מחשבת פיגול אודות שפיכת שיריים. אבל חישב בשעת מיצוי הראש מחשבת פיגול – לא פסל. מחשבות פיגול אודות מוראה ונוצה – אינן פוסלות, כיון שאינן ראויות לאכילה ולהקטרה (מנחת חינוך קמד, ו).

ב. בחטאת העוף שיש בה הזאה ומיצוי, לפי מה שאנו נוקטים מיצוי מעכב, אם פיגל באחת מהן

נראה שדינו כפיגול בחצי מתיר, וכדלעיל מב (עפ"י מג"ח קמד, ו).

ג. נראה שבמליקת קרבן העוף צריך לחשב ששה דברים שהזבח נזבח לשמם כפי שנתבאר לעיל מו

(עפ"י מג"ח קטו, כח).

במקום; חטאת העוף שנתן דמה למעלה (ולא למטה) (עפ"י רמב"ם ז, ט). וי"ח. ע' לח"מ; מקדש דוד כו) – פסולה. אבל מליקתה כשרה בכל מקום במזבח (וי"א בכל העורה, כנ"ל). עולת העוף שמלקה או נתן דמה למטה – פסולה.